

Fundació
ROCA GALÈS
CATALUNYA

Llegeix la revista mensual del cooperativisme català — rocagales.cat

A Granel, producció i distribució de productes de neteja ecològics

Pàg. 10

Juli Silvestre:
«L'economia social i
solidària és una forma
de fer.»

Pàg. 13

Economia per la vida:
La dimensió de les
cooperatives en temps
de crisi ecosocial.

Pàg. 17

**Economia social i
solidària: Formes organitzatives
basades en l'autogestió al Tercer
Sector Social.**

Pàg. 21

Salut laboral per a persones i organitzacions.

Transformem el nostre entorn mitjançant aportacions de caràcter social amb la fórmula cooperativa com a motor de canvi.

- Integració de la prevenció de riscos laborals, des de la proximitat i la implicació.
- El BenEstar de les persones, el motor de l'Economia.

Confiança

Comunitat

Coneixement

SePrA
sepra.coop

Assegurem compromís

Descobreix les assegurances ètiques i solidàries

Amb Arc Cooperativa pots fer un consum responsable tot impulsant el mercat social

40 anys
cooperant per
transformar

www.arc.coop

FEM ECONOMIA SOCIAL

Serveis per a entitats i col·lectius d'economia social i autònoms

Ajudem en el dia a dia: gestió
Aportem totes les eines: formacions
Impulsem idees: assessorament
Fem créixer projectes: acompanyem

També intervenim en processos de
remunicipalització i relleu empresarial

 Col·lectiu Ronda
Gestió · Assessorament · Formació

Trafalgar, 50-52 baixos, Barcelona | 93 268 21 99 | cronda.coop | info@cronda.coop

Segueix-nos a les xarxes

@rocagales

/FundacioRocaGales.5

rocagales.cat

Editora: Fundació Roca Galès

Redacció i administració:

Aragó, 281, 1r 1a 08009 Barcelona
Tel. 93 215 48 70 - cc@rocagales.cat
www.rocagales.cat

Coordinació: Agnès Giner.

Consell assessor: Agnès Giner, Carla Liébana, Antònia Montaner, Ricard Pedreira, Xavier Pié, Joseba Polanco, Jordi Rojas, Àlex Romaguera, Jordi Via i Armand Vilaplana.

Els autors són responsables dels articles signats. Ni la direcció de la revista ni els editors comparteixen per força les opinions que puguin reflectir els textos aquí inscrits

Foto portada: A Granel - DESIDERIA

Disseny, maquetació i impressió:

L'Apòstrof, SCCL, i Cevagraf, SCCL

Dipòsit legal B-22.823/80

Edició impresa: ISSN 1133-8415.

Edició digital: ISSN 2696-9386.

Aquesta revista ha estat impresa en paper ecològic.

 Generalitat de Catalunya

Sumari

04

TORNAVEU

Marta Vicente.

05

EDITORIAL

Mai més, enlloc,
contra ningú.

06

NOTICIARI

Agnès Giner

09

COOPERATIVES DE CATALUNYA

El cooperativisme industrial a Catalunya.
Confederació de Cooperatives de Catalunya

10

LES NOSTRES COOPERATIVES

A Granel: Donant resposta a l'augment de consciència ecològica i d'economia social.
Pep Valenzuela

13

L'ENTREVISTA

Juli Silvestre.
Josep Comajoan

17

ECONOMIA PER LA VIDA

La dimensió de les cooperatives en temps de crisi ecosocial.
Jordi Garcia

21

COOPERATIVISME

Formes organitzatives basades en l'autogestió al tercer sector social: el cas de l'Associació ALBA.
Jordi Valls

25

RESSENYA

Poder, economia i deute en les societats no estatals.
Ricard Pedreira

26

REFLEXIONS

Ara fa quaranta anys.
Armand Vilaplana

Un parell de preguntes (que són tres) a:

Marta Vicente Luján

(Barcelona 1986) Sòcia treballadora d'Arç Cooperativa i co-coordinadora de l'àrea de serveis a empreses i organitzacions

Del cooperativisme, m'agrada constatar com el suport col·lectiu ens permet tirar endavant projectes compartits. És engrescador veure com un grup de persones diferents s'organitzen, debaten i, fins i tot, gestionen conflictes amb la mirada posada en el bé comú.

No em convenç del cooperativisme que, a vegades, la presa de decisions es pot dilatar en el temps. Per la naturalesa mateixa del cooperativisme, hi ha canvis organitzatius i culturals que poden generar resistències internes dins els col·lectius o les organitzacions. Per això, és important trobar espais per debatre, discutir i traçar camins conjunts amb l'objectiu de mantenir l'equilibri i el benestar de totes les persones que formen part del col·lectiu, que tothom formi part del procés i que les decisions siguin consensuades.

Tal com ho visc jo, intercooperar suposa elevar a un nivell superior els beneficis del cooperativisme. Aquesta manera de relacionar-nos significa estendre la col·laboració amb altres entitats no només pel bé col·lectiu, sinó pel bé del conjunt de la societat, el planeta i les persones. Amb la intercooperació aprenem les unes de les altres per assolir objectius socioeconòmics que acaben tenint un impacte social i ambiental positiu.

Mai més, enlloc, contra ningú

No és possible parlar de l'actual conflicte entre Israel i Palestina sense recórrer a la història, perquè, si no, estarem donant respostes simples a un tema complex.

La situació que avui viu Palestina, que hem de definir com de genocidi, enfonsa les seves arrels en el procés europeu de descolonització i el desmembrament de l'imperi otomà en acabar la primera Guerra Mundial. El mandat britànic que exercí *de facto* en els territoris palestins des final de la Gran Guerra va començar l'any 1922 i va acabar amb la creació de l'estat d'Israel el 1948, en un món encara commocionat pels horrors dels nazisme i l'holocaust, amb el Pla de Partició de les Nacions Unides i la creació de dos estats: Israel i Palestina.

Per a la població palestina aquesta partició del territori va significar i significa la Naqba ("la catàstrofe"): un 70% de la població àrab palestina va ser expulsada de casa seva i 580 pobles van ser destruïts. Això va suposar, a més, la primera allau de refugiats i refugiades palestines.

L'establiment de les fronteres de l'estat d'Israel va generar diversos conflictes armats amb les veïnes Egipte, Líban i Síria, ja que en el Pla de Partició no quedaven clares les fronteres, només la de Jordània, separada pel riu Jordà. Posteriorment, amb les Guerres del Sinaí, la Guerra dels Sis Dies, així com la guerra i ocupació del sud del Líban, molts territoris segueixen sota ocupació israeliana, exceptuant la península del Sinaí, retornada a Egipte amb els Acords de Pau de Camp David (1978). Tots aquests territoris ocupats per Israel han estat declarats il·legals per l'ONU en nombroses resolucions.

Aquesta ocupació il·legal de territoris palestins i les consegüents expulsions de la seva població al llarg d'aquests setanta-cinc anys han donat a lloc a diverses revoltes conegudes com *intifades* –aixecament, exaltació, en àrab– i constants escaramusses a banda i banda de les diferents fronteres.

La condemna del genocidi del poble palestí parteix d'una sèrie de consideracions ètiques, de drets humans i polítiques. Les accions d'Israel a la regió, tant l'ús de la força militar com d'altres, han tingut un impacte devastador sobre la població palestina: hi ha una gran quantitat de víctimes civils, incloent-hi criatures, i una gran part de la població palestina ha estat desplaçada de les seves llars, uns desplaçaments que han creat una crisi humanitària molt significativa. A més, Israel no compleix plenament amb les resolucions i els acords internacionals relacionats amb el conflicte, i això crea una situació inestable i perjudicial per al poble palestí.

A la Fundació Roca Galès creiem que la violència no pot ser, en cap cas, la solució. S'ha de treballar per una solució pacífica i de diàleg, i assegurar el respecte pels drets de totes les parts involucrades. Mentre això no succeeixi, exigim l'aturada dels atacs a la Franja de Gaza.

Foto: Tanca divisòria de Jerusalem. Arxiu.

7A EDICIÓ DEL POSTGRAU EN ECONOMIA SOCIAL I SOLIDÀRIA DE LA UAB

El postgrau en Economia Social i Solidària de la UAB arriba a la seva 7a edició. Es consolida així aquesta proposta formativa impulsada i coordinada conjuntament des de la universitat i el moviment cooperatiu.

Un centenar de cooperativistes, activistes i treballadores de l'administració pública han realitzat a dia d'avui aquesta proposta formativa d'immersió i professionalització en economia social i solidària.

En constant evolució i incorporació de millores enguany, el postgrau manté l'estructura acadèmica i d'activitats dels anys anteriors, però fent un esforç especial per transversalitzar i aprofundir en temàtiques i debats clau de l'economia social i solidària dels nostres dies. On desenvolupament local, cooperativisme i transformació social es vinculen a l'impuls d'ecosistemes i pols cooperatius, la

transició ecosocial, l'economia feminista, les polítiques públiques i les eines de gestió, sostenibilitat i finançament, entre d'altres.

El postgrau es concep com una eina estratègica que pot contribuir a un nou model de desenvolupament socioeconòmic local a partir de la teoria i la pràctica de l'economia social i solidària, i ofereix, alhora, l'oportunitat de trencar l'estancitat entre els diferents agents impulsors, públics i cooperatius, construint una eina conjunta capaç de detectar i respondre a les necessitats socials i formatives del teixit econòmic cooperatiu, a les necessitats d'innovació en la funció pública i a les necessitats formatives dels estudiants que acaben els graus universitaris i desitgen especialitzar-se, facilitant la creació de sinergies des de la pràctica.

+ info: www.economiasocial.coop/activitats-economia-social/mon-educatiu-i-universitari

INAUGURACIÓ DE MALAPEÇA llibreria a Sabadell

El 6 d'octubre passat va tenir lloc la inauguració de la llibreria Malapeça, un nou espai de reflexió per mitjà de la literatura de la mà del pol cooperatiu Mala Peça de Sabadell.

Ubicada al carrer Doctor Puig, 14 de la cocapital del Vallès Occidental, neix amb l'objectiu de ser un espai comunitari on compartir idees rebels i visions des dels marges. Un lloc on es faran preguntes de manera infinita, s'explicaran històries, es furgaran i compartiran idees radicals per transformar el context propi i per la transformació social. En definitiva, a través dels llibres i de la literatura, volen crear consciència en temes com la llibertat, l'economia social i solidària, el feminisme, etc.

Malapeça llibreria neix de l'evolució de la llibreria Macondo, que va tancar les portes el passat mes de juny, per iniciar el nou projecte des del pol cooperatiu Mala Peça. Concretament, el projecte de llibreria i esperit crític que ha estat duent a terme Macondo des que va obrir el 2017, es transforma sota el nom de Malapeça llibreria. L'acord entre Macondo i Mala Peça es basa en una visió compartida de fomentar el pensament crític, la transformació social i l'economia social i solidària.

El pol cooperatiu Mala Peça és un espai de cotreball cooperatiu i de pensament crític que reafirma la importància d'impulsar l'economia social i solidària com a model socioeconòmic a Sabadell i promoure la participació ciutadana activa per a la transformació social i cultural.

+ info: www.malapeca.cat

LLIURAMENT DELS PREMIS ALS MILLORS TREBALLS D'INSTITUTS DEL CAMP DE TARRAGONA SOBRE COOPERATIVISME

La Fundació Roca Galès, juntament amb l'Ateneu Cooperatiu del Camp de Tarragona – CoopCamp, va lliurar els guardons el passat 30 d'octubre i per quart curs consecutiu, amb l'objectiu de reconèixer l'alumnat que fa treballs emmarcats en el cooperativisme. Un any més, s'ha comptat amb el suport de la cooperativa Abacus.

L'alumne de l'escola Vedruna Sagrat Cor de Tarragona, Daniel López, va guanyar el Premi al millor treball de recerca sobre cooperativisme per l'alumnat de Batxillerat, amb el treball *Les*

cooperatives agrícoles de l'Alt Camp, per la seva originalitat, implicació i aportació.

D'altra banda, en la categoria de millor treball de projecte sobre cooperativisme per l'alumnat de Cicles Formatius de Grau Mitjà i Superior, el guardó va ser per a Aitor Yeste, Adrià Ferrer, Xavier Saura i Ivan Domingo, de l'Institut Martí l'Humà de Montblanc, amb el projecte *Montverd – L'Energia del Poble*.

El jurat va decidir declarar deserta la categoria de Premi al millor treball grupal de secundària sobre

cooperativisme per l'alumnat de 4t d'ESO per falta d'adequació a les bases de la convocatòria.

Els premis sobre cooperativisme pretenen despertar l'interès en projectes cooperatius i els valors de l'economia social i solidària entre la població jove, reconeixent projectes i treballs per la seva importància, originalitat o implicacions i per les seves aportacions socials.

Més info: www.rocagales.cat | www.coopcamp.cat

LLAVORS, UNA NOVA COL·LECCIÓ DE LLIBRES SOBRE COOPERATIVISME

La Fundació Roca Galès ha obert una convocatòria adreçada a persones interessades a escriure els dos primers llibres de la seva nova col·lecció de llibres *Llavors* sobre cooperativisme, una col·lecció que explicarà l'evolució de les diverses branques del cooperativisme català des del final de la dictadura franquista o la transició fins a finals del segle passat o principis d'aquest.

La convocatòria cerca, per una banda, persones autores que escriguin un llibre sobre les cooperatives d'ensenyament catalanes durant el període comprès entre el final de la dècada de 1960 i els inicis d'aquest segle XXI, i per l'altra, per escriure un llibre sobre les cooperatives agràries catalanes durant el període comprès entre el 1976 i el tombant de segle. La Fundació Roca Galès publicarà ambdues obres dins la seva nova col·lecció *Llavors*.

A aquesta convocatòria, que ja és oberta, poden presentar-se les persones físiques, sigui de manera individual o en grup, que siguin periodistes, historiadores, sociòlogues i/o expertes en cooperativisme. Només es podrà optar a presentar-se per fer un dels dos llibres, sigui el de cooperativisme d'ensenyament, sigui el de cooperativisme agrari.

El contingut de cada llibre haurà de tenir l'enfocament següent:

1. Col·lectiu, en comptes de ser una història de personalitats.
2. Feminista, en què les dones apareguin, almenys, en paritat amb els homes, i en què, si de cas, la seva absència i subalternitat de rols s'expliqui com una conseqüència de la ideologia patriarcal, també dins del cooperativisme.
3. Social: posant l'accent en les cooperatives per sobre de les federacions i les administracions.
4. Actual, donant una rellevància especial a aquells fets i debats que poden ajudar el moviment cooperatiu actual.

Les persones interessades hauran d'enviar al correu electrònic suport@rocagales.cat, el seu *currículum vitae*, una carta de trajectòria i motivació, així com afegir-hi un incipient esquema de treball sobre el llibre, abans del **30 de novembre de 2023**.

Trobareu tota la informació, les característiques dels treballs, els terminis, etc. a les bases de la convocatòria a: www.rocagales.cat/bases-Llavors

El dissabte 4 de novembre es va inaugurar la primera promoció d'habitatges i locals socials de la cooperativa valenciana La Titaranya SCCL. Les obres van començar el novembre del 2021 i al desembre del 2022 es van inaugurar els baixos de l'edifici, amb l'obertura de la botiga ecològica i de venda de proximitat del grup de consum La Bajoca.

En aquesta primera promoció s'ha inaugurat la restauració de l'edifici patrimonial de Ca Robusté, catalogat com a bé cultural d'interès local. Els importants elements arquitectònics,

INAUGURACIÓ D'HABITATGES I LOCALS SOCIALS DE LA TITARANYA AL CENTRE HISTÒRIC DE VALLS

artístics i històrics que s'han restaurat són visitables i conviuen amb els nous usos d'habitatge, econòmics i socials: set habitatges de protecció oficial, les oficines de L'Economat SCCL, la botiga de La Bajoca i una sala d'actes del Casal Popular La Turba.

El cost total de la promoció és de 2,5 milions d'euros, que s'ha cobert amb un crèdit de la cooperativa de serveis financers Coop57 i el suport de la Generalitat de Catalunya, l'Ajuntament de Valls, la Diputació de Tarragona, així com d'una cinquantena d'entitats i persones. Enguany La Titaranya també ha assolit amb èxit una campanya de crèdits personals remunerats per valor de més de 300.000 €, la qual cosa demostra el suport i confiança popular en aquest projecte de transformació social.

Les persones i entitats sòcies han aportat un capital social de 20.000 € per pis/local, retornable si decideixen marxar, la qual cosa els dona el dret d'ús de per vida. Pugen una quota mensual de 400 € de mitjana, que no està subjecta a l'increment de l'IPC ni a les fluctuacions del mercat; la quota inclou també el manteniment de l'edifici

i una quota de solidaritat per cobrir possibles impagaments davant situacions econòmiques adverses de les sòcies. La idea del model d'habitatge cooperatiu en cessió d'ús és garantir un preu per sota del mercat de lloguer i oferir l'estabilitat d'un habitatge en propietat sense haver d'assumir la inversió d'una compra.

El model de propietat col·lectiva, anomenat sòl comunitari, separa la propietat de la gestió i l'ús, amb l'objectiu que el patrimoni no pugui retornar mai al lliure mercat especulatiu. Els propietaris són les entitats Casal Popular La Turba, Fundació La Dinamo i Coop57, que n'han cedit l'ús a La Titaranya perquè en faci una gestió comunitària.

La cooperativa d'habitatges té ara el repte d'impulsar la seva segona promoció als immobles del carrer dels Metges 14, 16 i 18, condicionat a l'entrada de noves sòcies i entitats. Junt amb l'impuls de la Comunitat de Valls, de la qual és l'entitat sol·licitant, La Titaranya comença a desplegar amb força el seu objectiu de recuperar físicament i socialment el centre històric de la ciutat a través de l'economia social i solidària.

Tota la informació a www.latitaranya.coop/inauguracio

FÒRUM FESC'23, UN ÈXIT MARCAT PER LA PROTESTA CONTRA EL GENOCIDI A PALESTINA

Els dies 20 i 21 d'octubre es va celebrar a la Fabra i Coats de Sant Andreu el Fòrum de l'Economia Solidària de Catalunya, organitzat per la XES. Enguany es va estrenar el nou format de trobada que, juntament amb el Festival que se celebrarà el 2024, conformarà el nou model de la FESC.

El Fòrum FESC tenia com a objectiu ser l'espai de trobada per a les iniciatives de l'economia social i solidària, un entorn de debat, intercooperació, relacions i formació entre entitats, treballadores i activistes de l'ESS. Un espai per gaudir, aprendre, formar-se i fer comunitat.

El Fòrum de l'Economia Solidària de Catalunya va incloure la celebració de la festa d'aniversari dels 20 anys de la XES i els 10 anys de Pam a Pam.

Les activitats del dissabte tarda es van reprogramar per facilitar l'assistència de totes a la manifestació "Aturem el genocidi a Palestina", i convidant a totes les assistents al Fòrum a sumar-s'hi.

Trobareu tota la informació a: <https://fesc.xes.cat>

EL COOPERATIVISME INDUSTRIAL A CATALUNYA

Confederació de Cooperatives de Catalunya
@CooperativesCAT

L'economia catalana té una gran tradició industrial en la qual el cooperativisme ha tingut un paper actiu en la seva tradició i estructuració. Aquest fet es fa evident especialment durant el redescobriment –durant els anys setanta, vuitanta i noranta– del cooperativisme de treball associat que van fer els treballadors i treballadores catalanes, partint de raons fonamentalment objectives: assegurar la subsistència familiar a través de la consolidació dels llocs de treball.

Durant aquests anys, el teixit industrial català va registrar una destrucció de llocs de treball que provenia de les empreses de gran dimensió. En aquesta etapa, es constatà que la petita i mitjana empresa era un instrument adequat per restaurar els buits en els mercats industrials deprimits i que la cooperació entre els treballadors i les treballadores constituïa, una vegada més, un instrument de creació d'ocupació i de riquesa.

Davant l'adversitat, es va desenvolupar un teixit d'empreses cooperatives de diverses tipologies, amb una cultura empresarial fonamentada en els valors de la democràcia econòmica, la responsabilitat, la participació i la implicació de les persones treballadores, constituint un model eficaç per mantenir i crear llocs de treball de qualitat.

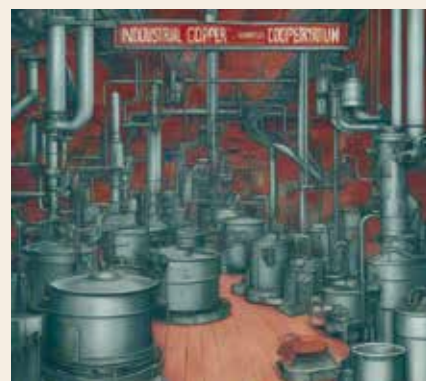
Aquesta època, anys vuitanta, noranta i ben entrats els dos mil, es va caracteritzar per una quasi absència de suport institucional en la creació d'ocupació mitjançant el cooperativisme de treball associat i la promoció de la indústria cooperativa. La manca de suport va fer que les cooperatives de

treball associat es constituïssin a partir d'aquell moment majoritàriament en el sector dels serveis, abandonant progressivament el seu perfil hegemònicament industrial.

Actualment, al Registre de Cooperatives, consten 383 cooperatives industrials constituïdes entre els anys 1944 i 1999, i representen la resiliència de l'auge del cooperativisme industrial dels anys setanta i vuitanta. Entre els anys 2000 i 2020, se n'han constituït 273, segons dades del registre.

De les 656 cooperatives industrials constituïdes a Catalunya (383 prèvies al 1999, i 273 posteriors a l'any 2000), gairebé la totalitat són cooperatives de la indústria manufacturera. Només se n'escapen dotze: sis cooperatives energètiques i sis cooperatives de subministrament d'aigua, sanejament i gestió de residus.

Dins de les 650 cooperatives d'indústria manufacturera restants, destaca la gran presència de cooperatives industrials en l'àmbit de l'alimentació i begudes (187), les cooperatives industrials de metal·lúrgia i fabricació de productes metàl·lics (115), les relacionades amb fusta, paper i arts gràfiques (91), les cooperatives industrials dedicades a la fabricació de mobles i indústries manufactureres (82) i les indústries tèxtils (61). En menor representació, es troben presents al territori català cooperatives industrials de sectors tan diversos com la indústria química, els productes farmacèutics, productes de cautxú i matèries plàstiques, productes informàtics i electrònics, i maquinàries i materials de transport.

El 80% de les cooperatives industrials catalanes són cooperatives de treball associat, mentre que el 13% són cooperatives agràries. El 7% de les cooperatives industrials restant es reparteix entre cooperatives de consumidores i usuàries, cooperatives de segon grau, cooperatives de serveis i una cooperativa marítima.

Segons dades de l'IDESCAT, tan sols el 5,5% de les empreses registrades a Catalunya l'any 2022 són empreses industrials. Tenint en compte que a Catalunya hi ha 4.654 cooperatives registrades el 2023, les cooperatives industrials representen el 14,1% de les cooperatives catalanes, segons dades del Registre de Cooperatives.

Podem concloure, per tant, que la representació d'empreses industrials és significativament superior en l'àmbit cooperatiu, possiblement degut al prèviament esmentat auge de cooperativisme industrial que es va produir a Catalunya durant els anys seixanta, setanta i vuitanta. És per aquest motiu que creiem indispensable que el nou Pacte Nacional per la Indústria 2022-2025 consideri el cooperativisme industrial com a agent clau d'impuls i transformació del sector.

A Granel:

Donant resposta a l'augment de consciència ecològica i d'economia social

A Granel és una cooperativa de distribució i producció de productes de neteja, de casa i corporal, federada, membre també de la XES, on participa activament en el grup d'ecologia. També són membres d'Opcions, socis de Som Energia, Som Connexió i Som Mobilitat, amb les quals establiren convenis de cooperació.

Pep Valenzuela
@pepvalenzuela

Exposició de productes de neteja ecològics a la botiga d'A Granel.

«Fer net» era una manera de dir arreglar el món, món Món o món Barcelona o, almenys, el barri; o sigui, treball de cooperació internacional a l'Àfrica i l'Amèrica Llatina amb diferents organitzacions i, més a prop, cooperatives de consum, com ara la Gleva d'en Verntallat, l'associació gastronòmica La Tòfona i les Trementinaires del Coll. Derivades de tot plegat portaren la Leila Ghorbel i l'Arnau Blanchar al món de la neteja, ara sí literalment, el dels productes de neteja amb certificació ecològica, de proximitat, vegans i sense residu o amb residu mínim. Neteja de la casa i higiene corporal.

La casualitat, de vegades, obre camins a grans projectes. L'empresa que produïa el detergent que buscava la cooperativa del Coll, les Trementinaires, de la qual era sòcia la Leila no tenia distribuïdor al país, i la Leila es va animar per assumir el repte. Tres anys després, l'Arnau buscava feina. Exacte! «Jo vaig entomar la proposta, però en el context d'un projecte cooperatiu», explica l'Arnau, «i aquí és una mica com s'inicia tot».

La Leila ja havia fet una petita clientela dels productes ecològics de neteja produïts per l'esmentada empresa, Endemic Biotech, d'Alacant, una connexió feta mitjançant la cooperativa Opcions. Suficient per començar. A més a més, els productes de neteja són de primera necessitat i la consciència ecològica creix.

Parlem del 2016, i la cooperativa va ser registrada el març del 2017, després de formacions i informacions a Barcelona Activa, com a cooperativa de treball amb dues treballadores sòcies. Primer, amb seu en un garatge al barri del Carmel. Al principi la feina era rebre els productes i distribuir-los, recorda l'Arnau, tot contractant el servei de transport. «Nosaltres, bàsicament, emmagatzemàvem el producte i organitzàvem la distribució; la feina de comercials no la resolíem bé, no li havíem donat la importància i centralitat que té», diu l'Arnau, «ha estat tot un aprenentatge!».

De totes maneres, ha estat un aprenentatge lent, confessa. Van anar-ho combinant amb subvenci-

DESIDERIA

ons, una àrea en la qual l'Arnau tenia prou experiència. Subvencions, per exemple, per llogar un local durant un any o per fer contractacions de personal. Això, perquè hi havia un context institucional favorable, explica l'economista, en referència al govern municipal que va «promocionar molt l'economia social i solidària. Nosaltres ens hem agafat d'aquesta onada».

Tot plegat, la cooperativa ha recorregut una corba de creixement lent però sostingut. Primer, amb dues sòcies distribuint detergents líquids, contactant cooperatives de consum. Després, botigues en general. Això, encara, sense formació com a comercials. «Hem après a cops!», emfasitza l'economista en recordar l'any en què comptaren amb el treball d'una companya, coneguda d'una cooperativa de consum, «sense experiència com a comercial, però amb una gràcia natural per a les relacions, cosa que va permetre fer el salt en el nivell de vendes».

El 2018 incorporaren la tercera treballadora. El 2019, una altra. Arriben al 2020, any de la pandèmia, sent quatre treballadores. I el 2021, dues més, fins a les sis treballadores actuals, tres de les quals són sòcies de la cooperativa.

Pel que fa al producte, primer només distribuïen detergents líquids a granel. Va ser per demanda de la clientela que incorporaren el paper, de cuina i de bany. El paper el compren a un productor de Besalú, trobat a l'atzar, informa l'Arnau, que fabricava paper amb zero emissions.

I amb la pandèmia, un gran salt, de producte i d'activitat. En vendre productes essencials, l'activitat d'A Granel no parà en cap moment i mantingueren la porta del magatzem oberta, ja al carrer Sant Antoni Maria Claret, a tocar de l'Hospital de Sant Pau. La gent passava i demanava producte, i la idea de la botiga es materialitzà quasi sola. I, a més, una altra proposta: obrir una secció de producció de cosmètica sòlida: sabons, xampús, desodorants, cre-

Arnau i Leila a la botiga.

mes... Ho van fer el mateix 2020, tot: les proves de qualitat dels productes i el procés de legalització i certificació dels productes. Es venen i distribueixen amb la marca Foresta.

En acabar la pandèmia incorporaren tres marques més. D'una banda, productes de bambú, a partir de la demanda de raspalls de dents que

“

Els productes de neteja són una bona aposta, perquè són de primera necessitat i, a més, la consciència ecològica creix.

“

A Granel ha recorregut una corba de creixement lent però sostingut: dels dos primers socis i assalariades als sis (tres socis), amb l'augment corresponent de facturació.

DESIDERIA

sorgí amb la venda de pasta i pols de dents. En detergents, han incorporat dues marques més, una de fabricada a Vic, de càpsules hidrosolubles per rentar plats i roba, i una altra d'un petit obrador artesanal d'Alacant.

La distribució de productes es fa a Catalunya; això, però, després d'un temps en el qual havien arribat a servir clients de València, Andorra i, fins i tot, Galícia, el temps suficient per a comprovar que no era tan lluny que volien ni podien arribar.

A Granel, actualment, ocupa una persona en la producció; una altra que és responsable de xarxes i web; una més al magatzem, una per a distribució i suport a la botiga; i, finalment, una a la tasca comercial i una altra a l'administració i comptabilitat. Tothom rep el mateix salari, d'acord amb els nivells del sector; i aquest augmenta segons els beneficis.

Al mes d'octubre del 2023, A Granel compta amb un gran ventall de clients a tot Catalunya, que inclouen cooperatives de consum, botigues ecològiques, restaurants i hotels, i amb una base de dades de clients potencials que podria triplicar els actuals.

«El negoci funciona, just, però funciona», explica l'Arnau amb gest dubtós, però sí, sí que funciona. La facturació augmenta any rere any, fins i tot durant la pandèmia. El nombre de clients puja i en cinc anys la facturació anual s'ha multiplicat per gairebé sis.

«Augmentem en facturació, perquè hi ha més consciència ecològica, més cooperatives», subratlla, «per tant, més possibilitats. És una progressió bona», ara sí que ho diu amb cara alegre. Però, al mateix temps, subratlla, «costa combatre la fama de no ser bons productes i de ser més cars, fins i tot amb preus reals que no estan lluny dels de mercat dels productes no ecològics i no cooperatius».

La qualitat i efectivitat dels productes està testada, emfasitza l'Arnau. Ens explica que han provat unes trenta marques, alguns només a Granel, altres ecològics... i «hem fet una molt bona feina durant els deu anys que la Leila es dedica a aquest negoci. Tenim productes sense plàstic, que són ecològics; però la gent diu que ja, però és que...».

Una tasca dura, destaca. «Al final, el punt aquest és el que més costa». Però torna a somriure: «també veiem que hi ha una tendència en la societat cap a més ecològic, més consciència. Llavors és qüestió de paciència, anirem endavant; el nombre de botigues està pujant, el de cooperatives està pujant, o sigui que tenim bones perspectives».

Encara, però, resten alguns problemes, tot i que en aquest cas no afecta els resultats comptables, però sí els de l'esperit cooperatiu. Després d'incorporar el tercer soci treballador, A Granel no ha pogut sumar més persones associades. «Ningú se'n vol fer», diu l'Arnau, entre sorneguer i

Cosmètica sòlida d'A Granel.

trist, «deuen veure la cara que faig». Dues qüestions es plantegen aquí: d'una banda, a partir de l'experiència recollida, la gent entra a treballar en una feina així amb la idea clara que ho fa només temporalment. De l'altra, perquè costa assumir la responsabilitat de ser soci.

De totes maneres, afegeix l'economista, la cooperativa funcionem, a la pràctica, com si tothom fos soci. Totes les decisions i les reunions es fan entre els sis treballadors, que opinen i diuen, «però quan es tracta d'assumir responsabilitats més enllà, la gent es fa enrere».

“

Destaquen alguns problemes en relació amb l'esperit cooperatiu: les persones assalariades no volen assumir la responsabilitat de fer-se sòcies.

Juli Silvestre (Barcelona, 1970) és des del juliol el nou director general d'Economia Social i Solidària, el Tercer Sector i les Cooperatives de la Generalitat. Vinculat a l'economia social des de fa més de 25 anys, és llicenciat en Administració i Direcció d'Empreses per la Universitat de Barcelona i, entre altres responsabilitats, ha estat gerent de la Fundació Formació i Treball, gerent de les cooperatives CET Nou Verd, Nou Set i de l'Associació Entrem, i des de 2021 era director del grup cooperatiu Entrem. També va ser alcalde de Mediona.

Un personatge històric que voldries conèixer:

No sé si puc trencar la pregunta. A mi el que m'agradaria és haver escoltat una conversa entre Francesc Macià i el meu avi, que no es van conèixer, però van coincidir en el temps.

Una lectura imprescindible:

L'art d'estimar, d'Erich Fromm, que de jove em va obrir coses. I *Jo confesso*, de Jaume Cabré.

Un perfil de Twitter que no pots deixar de seguir:

Cap. Puc deixar-los. Potser el del meu fill.

No podries viure sense...

La gent que m'estimo.

Encara tens pendent...

Moltes coses. Res que m'obsessiona.

El cooperativisme és...

Un model de societat.

Juli Silvestre

«L'economia social i solidària és una forma de fer»

Josep Comajuan
Dies d'Agost, SCCL
@diesdagost

66

«La nova llei considera economia social qualsevol organització que aposti per uns valors, amb independència del seu NIF.»

Quina valoració fa de les primeres setmanes en el càrrec?

Molt intenses. Ha coincidit en un moment de moltes visites ja programades i que no he volgut deixar de fer, amb el fet que moltes entitats i xarxes, legítimament, tenen ganes de conèixer-nos i de parlar.

El llistó que ha deixat Josep Vidal ha estat alt. En els últims anys s'han impulsat polítiques de foment de l'economia social des del govern, com no s'havia fet mai.

Correcte. No només hi ha hagut un augment d'aplicació pressupostària ingent, sinó que hi ha hagut una capacitat d'innovació extraordinària. Ara ens ve una etapa de consolidar-ho.

Això donarà tranquil·litat al sector, perquè sempre, quan hi ha canvis, penses: ai, ai... La idea és continuar amb aquestes polítiques de foment de l'economia social, amb aquests programes, Ateneus Cooperatius, Singulars, Comunalitats, Ocell de foc, per citar-ne només alguns?

Sí, sí, tots ells. Són projectes clau, transformadors, que el país necessita, i que ara, en l'etapa de consolidació, se'ls ha de poder defensar no només des de la Direcció General d'Economia Social, sinó des de Salut, des d'Educació, des de Drets Socials, des d'Energia, des d'Empresa..., des de molts espais del Govern. Al final, l'economia social i solidària és transversal.

Vostè ha treballat en projectes que han penjat d'aquests programes, del Programa d'Economia Social. Quines n'han estat les principals virtuts?

Primer, encertar en les diagnòstics que fan néixer els ateneus, que necessitem territorialitzar el suport de l'economia social més enllà de Barcelona, d'aquest despatx. O quan necessitem atendre una realitat ja no nova, però sí creixent, que té a veure amb els problemes de gestió emocional dels joves, o quan necessitem donar valor a la quantitat de feina que s'està fent a favor de la comunitat des d'un barri, des d'uns carrers. Un encert en el diagnòstic i un encert en la forma d'aplicar-los. He de reconèixer que, quan es van llançar els ateneus, des de l'entitat on jo era, al Penedès, no ens hi vam sumar. No és que consideréssim que el diagnòstic no fos encertat, sinó que ens preocupava que poguéssim no tenir continuïtat. A moltes entitats arrelades als territoris ens feia por; ho reconec, generar una sèrie de complicitats noves que després s'estronegessin. Veure que allò no només va continuar un any i un altre i un altre, sinó que es van confirmar els desitjos i els compromisos de la Direcció General, que poguessin ser plurianuals, és un element determinant. La plurianualitat, els projectes a mitjà o a llarg abast, quan estem parlant de persones o de projectes molt territorialitzats, és clau. No estem parlant de comprar una màquina i allò ja tira, sinó de teixir alian-

ces, de generar complicitats, de parlar amb molta gent, gent que no està acostumada que se li preguntin, ni que se l'escolti, ni que se la faci participar.

I quines coses canviaria si fos possible?

L'aprenentatge ha sigut molt important. I tenim grups de treball que estan identificant punts de millora. Com? Són projectes amb objectius vinculats a la creació de llocs de treball, a la creació de cooperatives, a uns indicadors que hi han de ser perquè estan vinculats a uns finançaments, però que potser no ens permeten posar en valor tota una altra feina d'enxarxament. Aquests projectes estan generant molt impacte intangible, que no pots lligar amb una signatura, amb un contracte de treball creat o amb una cooperativa que ha entrat en el registre. Però, en canvi, s'ha generat una dinàmica comunitària, una dinàmica de consum, de consum compartit o d'ajuda mútua, que hem de poder veure com som capaços de posar en valor.

No ser esclaus dels indicadors.

Exacte. Els indicadors hi han de ser, perquè és diner públic, i hi ha d'haver resultat. Estem al Departament d'Empresa i Treball, i això ens dona molt de valor. Vol dir empreses cooperatives, vol dir llocs de treball creats, mantinguts o millorats; però també reconèixer projectes més vinculats a una acció comunitària o d'enxarxament. La creació d'un grup de consum potser no et genera cap lloc de treball, però tens quaranta famílies vinculades a un projecte agroecològic que et permet incorporar línies de consum solidari.

L'economia social podria sobreviure sense el suport de les administracions?

Que podria sobreviure la indústria de l'automòbil? L'economia social i solidària és una realitat, i és una forma de fer. Per tant, quan el Govern li dona suport, no està donant suport només al fet que hi hagi llibreries cooperatives. Està donant suport a una forma de treballar la cultura. I com diem quan parlem de la Direcció General, l'economia social i solidària és transversal, està present en l'energia, en les comunicacions, en el transport, en la salut; en definitiva, és una forma de fer. Per tant, donar suport a l'economia social i solidària, com quan es dona suport als autònoms o al comerç, no és només donar suport a una iniciativa econòmica concreta, sinó també donar suport a com volem que es facin les coses. De manera democràtica, participativa, transparent, feminista, amb una visió ecològica del món clara.

Juli Silvestre conversa amb Josep Comajuan, durant l'entrevista.

En tot cas, hi ha el risc que es creï una certa bombolla de l'economia social massa dependent del suport de l'administració pública en algunes empreses?

Hi pot haver el risc en alguns casos, però la realitat no ens demostra això. La capacitat de resiliència de les cooperatives quan hi ha hagut crisis és extraordinària, i no ha sigut perquè hagin augmentat els pressupostos, perquè a vegades quan venen crisis també es nota en els pressupostos. I que el 25% de les cooperatives que hi ha avui dia actives s'hagin fet els últims sis anys demostra, sobretot, que hi havia un caldo de cultiu latent, perquè, si no, no se'n creen tantes. Crear una cooperativa no és com muntar una SL, no és com posar-te d'autònom, es necessita un grup de gent, unes confiança, un procés previ. Això no treu que algun projecte no hauria nascut sense un cert suport, però en un ecosistema tan gran, també hem d'assumir que hi ha projectes que han de provar coses, que han d'arriscar-se, i dedicar-hi recursos, com se'n dediquen a la recerca i que, malauradament, a vegades no van enlloc, però gràcies a aquesta, una altra investigació avança. Per tant, en l'economia social i solidària, el mateix, amb una diferència clau: aquí tenim persones al davant d'aquests projectes jugant-se el seu recorregut professional, amb un compromís extraordinari.

Quan parlem d'economia social, parlem d'un ampli ventall, des de moltes petites cooperatives de menys de cinc o de deu treballadors a grans empreses del tercer sector, molt consolidades, passant per associacions o mútues. Pros i contres d'aquesta convivència sota un mateix paraigua?

No hi sabria veure cap contra. El país ho necessita tot. Ara bé, ho necessita consolidat, no precari, potent, amb uns equilibris interns, amb participació dels treballadors. Aquest és el nostre model. I a tot-hom que està treballant i treballant bé i treballant pel bé comú, el primer que hem de donar són les gràcies. A partir d'aquí, que hi ha projectes que podem pensar que

poden fer passos cap a les aliances, o cap a la participació, o cap a la qualitat, o que són massa petits i han de sumar per poder arribar a una mínima economia d'escala? Sí. Però el país necessita qualsevol projecte que tingui com a objectiu intentar millorar la qualitat de vida. En aquest moment una gran part del servei de suport a la ciutadania en diferents vessants, de la infància a la gent gran, s'està desenvolupant gràcies a les entitats del tercer sector, i gràcies a entitats cooperatives, i això ho hem de reconèixer. I a partir d'aquest reconeixement, evidentment apostem per un model democràtic, participatiu, inclúsiu, feminista, ecològic... i, per tant, farem tots els esforços perquè tota aquesta acció de l'economia social i solidària, del tercer sector, vagi caminant cap aquí. De fet, la llei que està en aquest moment en avant-projecte recull tota aquestes sensibilitats fins al punt de plantejar que podrem considerar economia social qualsevol organització que aposti per uns valors, amb independència del seu NIF; sigui una fundació, una associació, una cooperativa, una mutualitat... o una SL de persones implicades en el seu territori que, per la raó que fos, van muntar una SL en el seu moment.

Ha tret el tema de la dimensió de les empreses. Moltes se senten còmodes sent petites, en tot cas intercooperant puntualment amb altres empreses del seu sector. Però de tant en tant emergeix aquest discurs de la necessitat d'un canvi d'escala. Com ho veu?

Encertes en el diagnòstic. A Catalunya, la falta d'estat ha fet que la gent s'hagi auto-organitzat. Això fa que el país sigui molt ric en aquestes iniciatives. Però també a vegades darrere aquests projectes hi ha uns esforços extraordinaris de la gent que hi ha al capdavant. I una dimensió més àmplia, una alianza potent, estable en el temps, pot generar unes economies d'escala, una capacitat d'innovació, un

“

«Ens hem de creure que ser gran no vol dir estar desarrelat del territori.»

66

«Un país que es vol sentir dignament democràtic és un país que ha de considerar estratègiques les cures.»

compartir recursos. Compartir recursos vol dir que tu fas una renúncia a canvi d'un bé superior. De fet, projectes com els ateneus cooperatius, les comunalitats o d'Ocell de foc el que provoquen, entre altres coses, és una connexió potent entre les entitats amb un llarg recorregut que fa molt més evident la idea que junts podem fer-ho millor i anar més lluny. Som conscients que a vegades no és fàcil, que per fer una aliança cal un nivell de confiança, de transparència, però també pesa molt el factor de sobirania, de no perdre l'arrelament al territori. Ens hem de creure que ser gran no vol dir estar desarrelat del territori. Tenim exemples a l'economia social i solidària que s'ha fet i no s'ha perdut un mil·límetre d'arrelament, perquè aquell projecte que està a Manlleu o a Vilafranca, tot i que forma part d'una estructura molt més gran, la gent que està allà continua implicada en aquest territori i, per tant, garantint l'arrelament.

Quina importància tindrà la nova llei d'economia social per al sector?

Si tira endavant amb el consens que s'ha arribat fins ara, serà cabdal. La nova llei permetrà situar el marc per definir què és l'economia social i què no ho és. Però també, definint aquest marc, definirà què s'ha de fer, els passos i el camí perquè qualsevol organització pugui arribar a ser considerada com a economia social. No marcarà una frontera, sinó aquell camí que li ho pugui permetre. És una llei pionera perquè parla de valors. Trencarà la dico-

tomia entre formes jurídiques i que, independentment d'això, si compleixes aquests valors, de participació, de democràcia interna, de transparència, de treball d'impacte social, d'inclusió, et pots considerar economia social. I per tant, els poders públics, a l'hora d'articular línies de foment o qualsevol altre tipus d'actuació, podran identificar què és i què no és economia social. Per tant, la llei d'economia social, la llei del tercer sector i una llei de contractació pública amb objectius de responsabilitat social, d'impacte social, poden arribar a configurar un marc legislatiu que doni un impuls importantíssim a l'economia social i solidària en el seu conjunt.

S'aprovarà aquesta legislatura o encara no és clar?

Estem treballant-hi. El sector va arribar a un consens. És un sector divers, ampli i complex, i va arribar a un gran consens que ha validat el Govern. Hem fet una primera ronda de contacte amb la majoria dels partits i hi ha una sintonia general, però hi ha elements que es planteja la necessitat de poder revisar-los, amb l'objectiu de mantenir el consens i fins i tot millorar-lo. Com a Govern tenim clar que el consens del sector és el que ha de predominar i no tindria sentit un consens dels partits que no fos referendat pel conjunt del sector. L'aportació dels partits, en tot cas, ha de millorar aquest consens. És la forma de fer de l'economia social i solidària, amb tot el que suposa renunciar en favor d'un bé comú; en aquest cas el bé comú seria una llei.

Tornarem a veure algun dia una gran empresa amb risc de tancament i que sigui viable la seva continuïtat passant a mans dels seus treballadors en format cooperativa, com s'havia donat antigament?

No ho sé. Que estem creant, que s'estan formant professionals, que s'estan donant eines per donar suport a aquests projectes, que hi ha l'expectativa de poder incloure una eina que permeti la transformació de societats lucratives en cooperatives, això és a l'agenda i s'està treballant, encara en la fase d'idea, amb una línia de suport que permeti activar-ho. El que hem d'estar és preparats perquè, si passa, puguem donar resposta. La clau és que les estructures de l'ecosistema d'economia social i solidària, en l'àmbit financer, en el de coneixement, de professionals, de recursos tecnològics, arribi a una potència que permeti que, si això passa, es pugui reaccionar i no reaccionar massa tard o senzillament que no es pugui. I estem avançant cap aquí.

Sigui com sigui, tret d'algunes excepcions, l'economia social està molt ben arrelada en determinats sectors, però precisament no en la majoria de sectors estratègics de l'economia del país.

Potser primer ens hauríem de posar d'acord sobre què considerem estratègic. L'energia és estratègica? Sí. Tenim entitats de l'economia social que estan apostant per l'energia, i és estratègic que l'energia estigui en les mans de la població organitzada? Sí. Per tant, l'aposta per les comunitats energètiques locals és una línia estratègica. Si parlem d'estratègic pensant en corporacions de 10.000 o 20.000 llocs de treball és una cosa, però si parlem de l'energia, o de l'agricultura, amb unes cooperatives agràries que produeixen al voltant del 30 i escaig per cent de què es produeix en l'àmbit agrícola, és un pes molt significatiu. Si és estratègic la creació del xip de generació X23, que no nego que ho sigui, doncs aquí encara ens falta recorregut. Però amb l'energia, amb l'agricultura, amb les cures, és diferent. Perquè un país que es vol sentir dignament democràtic, és un país que ha de considerar estratègiques les cures, un sector on tenim entitats amb milers de llocs de treball. O si pensem que la cultura i la distribució de la cultura és un sector estratègic perquè volem un país que fomenti un tipus de cultura on puguem entrar en llocs a comprar llibres, no que s'hagin d'enviar per internet, necessitem una xarxa potent amb llibreries tradicionals, cooperatives, arreu del territori, amb una tecnologia logística, però amb botiga, perquè si no, ja sabem què passa.

La dimensió de les cooperatives en temps de crisi ecosocial

En el món cooperatiu es parla periòdicament de la necessitat de créixer, de fer un salt d'escala. Però d'altra banda, ara que vivim en emergència ecosocial, hi ha qui es pregunta si té sentit que el cooperativisme creixi quan hem d'anar cap al decreixement. En què quedem?

Jordi Garcia Jané
@adeucapitalisme

ARXIU

De vegades l'emmiration amb el cooperativisme de Mondragon, ignorant la diferència de contextos i les ombres de l'experiència, ha dut a fer un discurs simplista i estret de mires sobre la necessitat del creixement i les diferents vies per dur-lo a terme.

L'OBSESSIÓ PER CRÉIXER

La gent cooperativista som part d'una societat obsedida pel creixement¹; no hi ha límits, tot ha de ser sempre més gran; del nostre vocabulari hem suprimit la paraula “suficient”. Capitalisme i creixement són inseparables. En el fons, què és l'acumulació de capital sinó un procés de creixement infinit?

Aquesta naturalització del creixement fa que sovint pensem que també les nostres cooperatives han de créixer, com si fos una fita intrínsecament bona o, si més no, inevitable. L'Aliança Cooperativa Internacional elabora el rànquing de les Top 300, les cooperatives més grans del món, donant a entendre que, com més gran és la cooperativa, més important és. Però el fet que la majoria de les cooperatives que considerem referents no apareguin al rànquing ja ens hauria de fer dubtar d'aquesta premissa.

Ningú no posa en dubte que el cooperativisme (i l'ESS en general) ha de créixer si vol esdevenir referent i part d'un embrió d'una economia postcapitalista –que ha de ser decreixentista– i si vol ser un aliat valuós en la lluita per aconseguir-ho. Per tot això necessitem moltes més cooperatives, especialment en sectors essencials per a la vida, i... moltes més cooperativistes, és a dir, més persones de tots els sectors populars que practiquin els valors cooperatius en els seus actes econòmics. Perquè també podria passar que hi hagués moltes cooperatives i poques cooperativistes...²

Certament, una estratègia per impulsar el cooperativisme podria ser promoure el creixement intern de cada entitat; però de seguida ens venen al cap altres vies tant o més prometedores que aquella: multiplicar el nombre d'entitats, sobretot en activitats essencials per a la vida (alimentació, energia, cures, cultura, habitatge...), en tots els sectors populars i en tots els territoris; eixamplar la seva autonomia respecte a l'Estat i el mercat capitalista (vertebrant-les en un mercat social i creant comuns); convertir les cooperatives en comunitats en transició; etc. Així doncs, una cosa és que el cooperativisme hagi de créixer (no hi ha dubte) i una altra, que (totes) les cooperatives hagin de créixer (molt dubtós).

En realitat, les cooperatives són poc propenses a créixer indefinidament. Quan ho fan és per resistir la competència de les grans empreses mercantils, o bé per pur mimetisme acrític respecte

d'aquestes. Hi ha almenys dues raons que expliquen la tendència al creixement moderat o a l'estat estacionari de la cooperativa, més enllà d'una certa dimensió mínima. La primera és que, essent organitzacions democràtiques, l'assemblea de sòcies pot decidir emprar tots o part dels excedents a finalitats diferents de la reinversió per créixer; pot decidir, per exemple, emprar-los per reduir la jornada laboral. La segona raó és que, una vegada la cooperativa arriba al punt en què augmentar l'escala productiva ni dona més beneficis ni redueix costos, les persones sòcies tampoc guanyarien gaire més. Òbviament una cooperativa pot tenir molts guanys, però si opta per configurar-se com a entitat no lucrativa i reinvertir-los no podrà distribuir-los, i si opta pel model convencional, aplicant el retorn cooperatiu a les persones sòcies, com que els beneficis els haurà guanyat incorporant més sòcies, també els haurà de repartir entre més persones, de manera que l'excedent per cap que es distribuirà seguirà sent similar. Tret, és clar, que aquesta cooperativa tingui poques sòcies i moltes assalariades. Aleshores sí que podria extreure una plusvàlua d'aquestes segones i repartir-la entre les primeres...; però llavors, en realitat, de cooperativa en tindria poc.

ARXIU

La Comunal, un espai cultural cooperatiu on una desena d'entitats de l'ESS mancomunen capacitats i potències, és un exemple de creixement mitjançant la intercooperació.

LA DIMENSIÓ APROPIADA

Cada cosa vol una determinada dimensió. Aristòtil observava: “... hi ha també una mesura de la magnitud de la ciutat, igual que de tots els éssers vius, animals, plantes i eines, ja que cap d'ells no conservarà la seva pròpia capacitat si és massa gran o massa petit”³. Doncs el mateix sembla que passi amb les organitzacions: segons quina sigui la seva activitat i l'ecosistema on han de viure, hi haurà dimensions més apropiades que altres. Segons Schumacher, “per a cada activitat hi ha una escala apropiada, i mentre més activa i íntima sigui l'activitat, menor haurà de ser el nombre de persones que hi pugui participar, i major el nombre de relacions que caldrà establir”⁴.

Centrant-nos ara en les cooperatives, és obvi que no exigeix la mateixa grandària una cooperativa industrial que una altra dedicada a l'activitat primària o a la majoria de serveis. Per exemple, la dimensió necessària per competir en el mercat dels serveis informàtics d'una ciutat –una desena de persones– no té res a veure amb la necessària per sobreviure en el mercat mundial d'electrodomèstics –uns quants milers.⁵

ARXIU

La Fageda no ha volgut mai créixer fora de la Garrotxa, però en canvi ha inspirat una colla d'experiències similars, que han intentat replicar-la.

Per tant, abans d'iniciar una operació de creixement important en dimensió haurem d'analitzar les condicions externes (per exemple, el mercat on s'està), però també la situació i la voluntat internes, i comparar avantatges i inconvenients del creixement intern respecte d'altres opcions com ara practicar algun tipus d'intercooperació, migrar a un nínxol de mercat amb menys competència, etc. Perquè molts cops aprofitar una nova oportunitat de mercat és una opció, mai una obligació. I, encara que es prengui el camí de créixer internament, es tractarà de "créixer al ritme del projecte, no de la demanda" como diu BioAlai, una associació de consum ecològic de Gasteiz amb una desena de treballadores i 1.300 sòcies.

QUAN CRÉIXER ÉS UNA NECESSITAT

Però hi ha vegades en què créixer en dimensió, el creixement intern, és una necessitat. Moltes cooperatives de treball no superen les cinc sòcies; potser fins i tot estan formades per dues o tres persones. És clar que la majoria d'aquestes cooperatives necessiten créixer –multiplicar per dos, tres o quatre els seus membres, possem per cas– a fi de guanyar en capacitats, diversitat, redundància i economia d'escala, i així poder sortir de la precarietat laboral i generar un excedent per destinar-lo a tasques reproductives, socio-polítiques o solidàries, a intercooperar, a explorar nous projectes...

D'altra banda, cada cooperativa necessita comptar amb l'estructura comercial i de gestió adequada en funció de la seva dimensió i el mercat en què opera. Aquesta estructura no l'hem de percebre com una càrrega: un bon funcionament comercial i de gestió comporta increments de productivitat i millora de marges a la cooperativa. El manteniment de les persones dedicades a aquestes tasques exigeix una quantitat superior de persones que es dediquin a les tasques directament productives, amb la qual cosa la suma total de sòcies ja acostuma a rondar la desena.

Així mateix, hi ha mercats on les cooperatives necessiten ser grans per sobreviure a la competència de les grans empreses capitalistes, com ara els sectors industrials i tecnològics o el de la distribució. Ara bé, és precisament en aquests sectors, controlats

per unes quantes multinacionals sovint en règim d'oligopoli, on hi ha moltes activitats insostenibles que caldrà reduir o simplement fer desaparèixer. En temps d'emergència ecosocial, no té sentit constituir cooperatives en sectors o activitats insostenibles, mentre que en aquelles activitats controlades per les corporacions i que són necessàries per a la vida però que han de reconvertir-se per ser sostenibles (el processament alimentari, el moble, el tèxtil, medicaments...), es podria aprofitar aquest moment de canvi per promoure des de l'ESS empreses a escala humana –obradors, petites foneries, tallers...–, que utilitzessin poca energia (renovable, per descomptat), materials locals i abundants i tecnologies apropiades.

PROBLEMES COOPERATIUS DE LA GRAN DIMENSIÓ

Una gran empresa (de 250 persones endavant) té alguns avantatges evidents respecte a una altra de petita o mitjana (més capacitat d'inversió i de recerca, més poder de mercat, influència política...). La pime pot intentar compensar aquells avantatges amb més flexibilitat operativa, un contacte més estret amb la clientela, una superior capacitat per satisfer segments molt específics de mercat... I a més, quan aquestes pimes són cooperatives, hi hem d'afegir un actiu intangible: la participació. La participació de les persones sòcies en la cooperativa no és tan sols una característica constituent d'aquestes entitats, sinó també un avantatge comparatiu que els permet contrarestar altres mancances com la insuficiència de capital. Ara bé, com més gran és una organització, més costa que les persones que l'habiten se l'apropiïn i hi participin.

A mesura que creix el nombre de sòcies la interacció cara a cara esdevé més difícil i es multipliquen les decisions i llur complexitat. A aquesta situació sovint es respon accentuant la divisió del treball i instituint burocràcia i jerarquies, que, a més, tindran un reflex en la desigualtat de sous. La frustració que tot això provoca entre moltes sòcies fa que el clima organitzatiu empitjori i el compromís i la productivitat minvin.

Sens dubte, la gran dimensió obliga a transformar el model organitzatiu si es vol preservar la cohesió i la participació. A grans trets, aquest canvi de model hauria d'anar cap a convertir la cooperativa en una confederació de petits grups semiautònoms i construir un model de governança que combini la democràcia directa amb la representativa, la participació societària amb la participació operativa, estratègica i comunitària. Per això, caldrà distribuir el poder entre les persones, els equips, les àrees, la coordinació o direcció, el consell rector i l'assemblea; celebrar processos periòdics de redefinició col·lectiva del sentit i l'estratègia de la cooperativa; millorar els sistemes d'informació i comunicació; impulsar la creació de grups locals (en les grans cooperatives de consum); practicar processos d'incorporació de sòcies que siguin graduals i molt cuidats; i, el que hauria de ser el vuitè principi cooperatiu, aplicar encara més la perspectiva feminista⁶.

Però la gran dimensió encara presenta un segon problema, que és la dificultat per decreixer davant una futura crisi de l'entitat o una crisi econòmica general. Reduir el nombre de persones sòcies sempre és una decisió traumàtica. Mentre que per a l'empresa mercantil una reducció de plantilla sol ser un episodi més, ja que externalitza els dramàtics efectes socials que tal reducció comporta, en el cas d'una cooperativa el trauma que representa "amputar" una part del col·lectiu, així com la descapitalització ocasionada per la marxa d'una part de sòcies, pot desembocar en el seu tancament. Com més gran sigui la cooperativa, més risc tindrà d'haver de fer ajustos traumàtics.

ALTRES MANERES DE CRÉIXER

Tota cooperativa, tingui la dimensió que tingui, hauria d'intercooperar, sigui amb accions d'intercooperació econòmica, solidària o política. Però la intercooperació econòmica en concret també pot ser una estratègia alternativa al creixement intern. La intercooperació econòmica parteix de necessitats i objectius compartits i es materialitza fent conjuntament productes, serveis, activitats o campanyes; compartint algun factor productiu (subministraments, tecnologia, formació, acció comercial...); donant una destinació conjunta als excedents; associant-se en una cooperativa de segon grau; formant part d'algun pol cooperatiu...

Obviament, la intercooperació tampoc està exempta de riscos, entre ells, que les aportacions al projecte conjunt o els beneficis que se n'extreuen siguin molt desiguals, o que aquelles persones sòcies de cada cooperativa que no participen directament en el projecte intercooperatiu se sentin menys implicades i que perden poder de decisió. Per tant, caldrà també transformar alguns aspectes del model organitzatiu per evitar-ho.

Finalment, esmentem dues altres maneres de créixer: la replicació i l'escissió. La replicació consisteix a ajudar amb mentoratge o recursos els col·lectius que volen tirar endavant un projecte similar en altres territoris. L'escissió imita el creixement de l'ameba: havent assolit la cooperativa una certa dimensió, una part d'aquesta que s'havia especialitzat en un producte o servei o en un territori se separa de la resta i amb el seu suport constitueix una altra cooperativa. Tant en l'estratègia de la replicació com de l'escissió, el normal és que unes i altres acabin constituint algun instrument d'intercooperació entre elles.

A TALL DE CONCLUSIÓ

El creixement intern de les cooperatives no és cap imperatiu universal i absolut. Cada mercat, cada model de viabilitat té una dimensió apropiada. De vegades augmentar en dimensió serà una necessitat, com en el cas de moltes microcooperatives de treball o de les grans cooperatives de subministrament, mentre que en altres ocasions serà una mera opció, i sovint perillosa.

Les cooperatives també poden créixer intercooperant, replicant el projecte o per escissió. Al llarg de la vida de la cooperativa, totes aquestes estratègies no són excloents entre si, sinó que es poden complementar, igual com moltes cooperatives poden mantenir sempre la seva dimensió inicial.

En una situació d'emergència ecosocial com la que vivim, havent de transitar cap a sistemes econòmics més reduïts, autosuficients i locals, sembla congruent fomentar sobretot petites empreses cooperatives de poques desenes de persones (no microempreses), unes cooperatives que, això sí, cooperin intensament entre elles.

En canvi, no té sentit embarcar-se a constituir grans cooperatives fora d'activitats i sectors molt concrets que són inviables a petita escala però que resulten essencials per a la vida. La posada en pràctica del tipus d'organització necessari perquè aquestes empreses siguin alhora cooperatives grans i grans cooperatives (participatives, feministes, sostenibles, compromeses socialment...) servirà d'exemple per a una futura gestió cooperativa de les grans empreses capitalistes que caldrà recuperar per a la societat si volem intentar fer una transició ecosocial que mantingui el planeta habitable.

Nota:

Agraeixo les aportacions de Ramon Roig, Cristina R. Grau i Jordi Via, que han millorat el text.

- 1- Sobre l'ús ideològic i mitològic del creixement, que de vegades s'ha fet i es fa dins mateix del cooperativisme, podeu veure: Garcia Jané, Jordi. "Mite i realitat del creixement", a *Nexe*, 19, FCTC, gener de 2008. <https://nexe.coop/sites/default/files/descarregables/revistes/pdf/nexe19.pdf>
- 2- Jesús Mari Astigarriaga, el president d'una de les cooperatives més importants de Mondragon, Danobat, que produeix rectificadores i torns d'alta precisió, reconeixia el 2009: "Fins ara hem fet moltes cooperatives, però no sé si hem fet cooperativistes" ("Los presidentes de las cooperativas", a *TU Lankide*. Setembre de 2009. Mondragon Corporación Cooperativa, <https://www.tulankide.com/es/revista/septiembre-2009/embed/septiembre-2009>). Doncs, afegiríem nosaltres, si no hi ha cooperativistes, en el fons és que tampoc hi ha cooperatives.
- 3- *Política*, VII, 4, 1326b, Aristòtil.
- 4- Citat a *La dimensión perdida*. Manfred Max-Neef. Pàg. 68. Icaria Editorial, 2008.
- 5- Quan Fagor Electrodomésticos, de la corporació cooperativa Mondragon, va fer fallida a la tardor de 2013, hi treballaven 5.600 persones repartides arreu del món; d'aquestes unes 1.900 al País Basc, que a més eren les cooperativistes.
- 6- Aplicar la perspectiva feminista significa, per exemple, evitar l'especialització de gènere i la invisibilitat de les tasques reproductives; habilitar moments per expressar els conflictes; facilitar espais de cohesió fora de la rutina diària, qüestionar la divisió entre els àmbits laboral, personal i familiar; millorar els drets de conciliació previstos pel conveni; adaptar els espais de treball per acollir criatures...

Formes organitzatives basades en l'autogestió al tercer sector social: el cas de l'Associació ALBA

Jordi Valls i Olivé

Consultor i soci a Hobest

Guanyador del 2n premi

millor TFM – Premis economia social 2022

Des dels anys 90 estem vivint unes profundes transformacions estructurals en les formes de producció, treball i comerç provocades principalment per la revolució tecnològica de la informació i la comunicació, el procés de globalització i la internacionalització de l'economia i el comerç internacional. Com a resultat d'aquest procés, ha emergit una nova economia més oberta i competitiva, basada en els fluxos d'informació i la multiplicació dels intercanvis a escala global, i organitzada en xarxes interconnectades. Aquest fenomen ha tingut un impacte significatiu en el camp de les organitzacions humanes i ha provocat una transformació de les seves estructures. Cada vegada més, les organitzacions han d'interactuar en entorns més complexos i incerts, i per fer-ho és necessari incorporar noves formes organitzatives menys rígides i més dinàmiques, amb més capacitat de resposta per interactuar en aquests nous entorns canviants.

ASSOCIACIÓ ALBA

Dinàmica amb professionals, usuàries i famílies, organitzada recentment.

Aquesta recerca, elaborada com a treball final de màster (TFM) del màster en Polítiques Socials i Acció Comunitària de l'IGOP-UAB, tracta de la incorporació dels models organitzatius basats en l'autogestió a les entitats del tercer sector social de Catalunya. El treball es desenvolupa a través de l'anàlisi d'un estudi de cas de l'entitat d'acció social Associació ALBA (Tàrraga, L'Urgell). La voluntat de la recerca és explorar de quina manera el desplegament per part de l'entitat de formes organitzatives basades en l'autogestió ha contribuït de forma significativa a l'èxit de la seva trajectòria i a esdevenir una entitat de referència en el seu sector.

Per a l'anàlisi de les formes organitzatives basades en l'autogestió ens hem centrat principalment en l'aportació conceptual elaborada pel consultor Alfonso Vázquez¹, fundador de la consultora Hobest. Vázquez, a partir de la seva pràctica professional en la consultoria, intervenint en multitud d'organitzacions, ha anat elaborant un base conceptual pròpia -resignificant conceptes com estratègia, poder, treball o gestió- des d'una perspectiva crítica amb el *management* tradicional, per tal d'impulsar transformacions *reals* a les organitzacions. L'autogestió es caracteritza per desplegar una estructura organitzativa fortament flexible i descentralitzada en un entramat complex d'unitats organitzatives (equips) autònomes i autogestionades. La descentralització, a diferència de les formes centralitzades, requereix distribuir el poder dins de l'organització distribuint la capacitat de decisió i gestió a tots els nivells de l'organització, en lloc de centralitzar-les en una única *sala de comandament*. Multiplica les persones i espais de presa de decisions apropant la decisió "allà on passen les coses"; on hi ha un coneixement més real de l'activitat i de les necessitats. Un element cabdal és el paper de la direcció en aquesta nova forma d'entendre l'organització i la gestió. L'exercici de la direcció parteix d'una concepció totalment diferent del model d'organització jeràrquica tradicional.

REPTES ORGANITZATIUS DEL TERCER SECTOR SOCIAL

El tercer sector té actualment grans reptes per abordar. Estan emergint noves necessitats socials derivades de nous eixos de desigualtat provocats pels canvis en la nostra estructura de la societat. Les entitats del tercer sector estan cridades a incrementar la seva capacitat d'acció i adaptació per abordar noves problemàtiques socials en un context de gran complexitat social. Les entitats del tercer sector social, en el seu rol de proveïdores de benestar social a través de la prestació de serveis socials, estan cridades a incrementar la seva capacitat d'acció i incidència per abordar noves problemàtiques socials, des de lògiques de col·laboració amb l'administració pública (polítiques socials), agents privats i ciutadania, però aportant respostes i abordatges propis i autònoms. Per a l'abordatge d'aquestes noves necessitats socials, l'adopció de noves formes organitzatives pot contribuir a fer que les entitats millorin la seva capacitat de resposta des d'unes lògiques de més flexibilitat, capacitat d'adaptació, innovació social i col·laboració i cooperació². Una altra necessitat específica de les entitats socials és la recerca de models propis de gestió i organització basats en els seus principis i valors, i les característiques específiques d'aquesta tipologia d'organitzacions. El tercer sector social és un sector amb unes característiques i dinàmiques pròpies, que no forma part del sector públic ni del sector empresarial. Tot i això, la forta influència d'aquests dos altres sectors d'activitat condiciona sovint l'adopció de models de gestió del tercer sector, que sovint incorpora models burocràtics (sector públic) o models jeràrquics (sector empresarial), que no responen a les necessitats pròpies de les entitats socials ni als seus valors. L'objectiu del model autogestionat és que les organitzacions esdevinguin més capaces i innovadores a l'hora d'abordar els seus reptes, a partir de formes de treballar més participatives i satisfactòries per a les persones.

Activitat realitzada amb persones usuàries.

EL CAS DE L'ASSOCIACIÓ ALBA

L'associació Alba és una entitat d'iniciativa social amb activitat a les comarques de l'Urgell i la Segarra. Té com a objectiu “oferir una atenció integral a totes aquelles persones amb qualsevol tipus de discapacitat, col·lectius de joves i infants, gent gran així com altres col·lectius en risc d'exclusió, partint de les seves necessitats i els seus interessos i els de les seves famílies, amb la finalitat d'aconseguir el seu màxim desenvolupament humà i la seva màxima inclusió dins la societat”³. L'associació és actualment una de les tres organitzacions privades més grans de tota la comarca de l'Urgell per nombre de persones treballadores (298 professionals contractats l'any 2022). L'associació, l'any 2022, va atendre amb els seus serveis un total de 1.684 persones amb un pressupost global de 8,5M €. Al llarg dels anys ha rebut diferents reconeixements, com per exemple el premi Respon.cat de la Generalitat de Catalunya per la seva trajectòria i compromís amb la responsabilitat social (2020), o el premi de Governança Democràtica al Tercer Sector atorgat per La Confederació del Tercer Sector Social de Catalunya com a entitat destacada en el seu compromís amb la participació i la gestió democràtica (2018).

ALBA té actualment una organització basada en l'autogestió dels seus equips que “fomenta el repartiment de responsabilitats, la implicació en la presa de decisions i potencia el millor de cada professional i s'afavoreix el seu creixement dins l'associació”⁴. L'origen parteix de l'any 2008, quan l'entitat va impulsar, de la mà d'Alfonso Vázquez, un procés de *transformació interna* de l'organització amb vocació de donar resposta a diferents reptes que estava vivint l'entitat. Aquest procés de canvi va suposar un punt d'inflexió per a l'entitat, es va aconseguir –com a element fonamental– crear nous imaginaris, donar sentit a les persones i la seva feina, que les persones de l'entitat creguessin “que les coses es podien fer de forma diferent”, en el desig d'albi-

Dinàmica amb professionals i famílies.

Activitat realitzada amb persones usuàries.

rar un futur més prometedor. A partir d'aquest procés de treball, amb el temps, es van anar impulsant noves formes d'entendre l'organització, la gestió, el treball i el paper de la direcció. Un fet significatiu és que es va dissoldre l'equip de direcció tal com estava concebut fins aleshores –sota un paradigma burocràtic de jerarquia i control–, per desplegar un nou exercici de la direcció basat en l'impuls de les formes organitzatives d'autoorganització de les persones i de superació dels marcs tradicionals de funcionament preestablerts.

El model d'autogestió afavoreix la capacitat que té l'associació per donar resposta a entorns canviants i complexos gràcies a l'agilitat i flexibilitat que promou el disseny organitzatiu. Això té un impacte en la capacitat d'abordar noves necessitats i reptes socials. Com apunta una persona entrevistada de l'equip directiu: *“El nostre model d'autogestió és molt adaptatiu a les incerteses. Això és un element fonamental. Ho vam viure, per exemple, amb la situació de la covid-19, va ser increïble la capacitat de resposta dels professionals i la seva autoorganització”*

Pel que fa al model d'atenció social a les persones usuàries, el model d'autogestió ha influït en una millora en la qualitat de l'atenció a les persones usuàries, promovent la seva autonomia i capacitat de prendre decisions. Els principis organitzatius d'autonomia i autogestió que té ALBA també es traslladen al model d'intervenció social. Es posa en pràctica l'autogestió de les persones usuàries i el dret de prendre les pròpies decisions sobre la seva pròpia vida. En resum, una de les professionals entrevistades diu: *“Amb aquesta nova manera de treballar també és molt important la manera d'atendre les persones usuàries, ja que dona més agilitat, una atenció integral. La persona és al centre de tot... La nova organització ha permès millorar molt l'atenció a les usuàries”*.

Pel que fa a la dimensió comunitària i l'arrelament territorial, el model basat en la descentralització organitzativa i territorial i en equips de treball d'una dimensió més reduïda ha facilitat la dimensió comunitària del serveis i projectes i la seva proximitat al territori. S'han creat serveis i recursos de proximitat dintre les mateixes comunitats de vida i de residència de les persones usuàries, afavorint el seu vincle i la seva participació en la seva comunitat.

Pel que fa a l'impacte en els professionals, el model d'autogestió ha comportat una nova forma d'entendre el treball i el vincle dels professionals amb l'entitat. Els professionals tenen més llibertat en el treball i autonomia a l'hora d'organitzar la seva feina, cosa que es valora molt positivament. Les persones poden desplegar les seves capacitats, coneixements i motivacions en el desenvolupament del seu treball, dotant així de més sentit la seva feina. Com destaca una de les professionals entrevistades durant la recerca: *“amb la incorporació de la nova organització tinc més autonomia i llibertat a l'hora d'organitzar la meua feina. Alhora, es promou la participació dels professionals... Jo ara no podria tornar endarrere. Jo ara no m'imagino treballar en un altre lloc que no estigui organitzat d'aquesta manera”*. Per contra, aquesta forma de treballar és més exigent per als professionals, perquè implica assumir més responsabilitat, i per tant més preocupacions. En aquest sentit, existeix la necessitat d'establir mecanismes formals per atendre les necessitats de cura i benestar i evitar el risc de cremar-se amb la feina atesos els nivells d'autoexigència.

Assemblea de sòcies d'Alba.

CONCLUSIONS

En aquesta investigació ens hem centrat en l'anàlisi de les noves formes organitzatives basades en l'autogestió, a partir de l'estudi del cas de l'associació ALBA. Poder comprendre el cas de l'associació ALBA, un cas singular en el sector social a Catalunya, i posar en valor la seva experiència, pot contribuir al coneixement i la difusió de formes organitzatives alternatives als models clàssics d'organització tradicional. Es tracta d'un model emergent i encara poc estès a dia d'avui, sobretot pel que fa a la seva implantació en el sector de l'acció social i les entitats del tercer sector social. La seva incorporació pot representar una oportunitat de millorar les capacitats d'aquestes entitats i la seva capacitat d'articular respostes als nous reptes socials. Les entitats del tercer sector social, que es troben amb la necessitat d'abordar noves problemàtiques i reptes socials, l'adopció de formes organitzatives basades en l'autogestió pot contribuir a millorar la capacitat de resposta de les entitats des d'unes lògiques de més flexibilitat, innovació social i col·laboració i cooperació. Alhora, considerem que aquest model organitzatiu pot donar resposta a la necessitat de les entitats del tercer sector de desenvolupar models propis de gestió i organització basats en els seus principis i valors.

1- Per a una aproximació a l'obra d'Alfonso Vázquez, destaquem les següents obres publicades per l'autor: *Hobekuntza. La sorprenent via de Maier cap a la competitivitat total* (1995), *El modelo vasco de transformación empresarial* (1998), *La imaginación estratégica. El caos como liberación* (2000), *Estrategias de la imaginación. Innovación y conocimiento en las sociedades de control* (2008).

2- Com assenyalen F.Fantova i A. Manent: *“Si les organitzacions del tercer sector volen ser realment un tercer sector han de poder donar una resposta relativament autònoma i específica a la complexitat social. Una resposta necessàriament complexa creant estructures complexes”*. (Fantova i Manent, 2022, par. 1)

3- Per a més informació: <https://aalba.cat/ca/c/missio-visio-i-valors-94>

4- <https://aalba.cat/ca/c/organitzacio-8>

Poder, economia i deute en les societats no estatals

Ricard Pedreira
Economista

A l'inici va ser el caos. O així ho pensen alguns. La societat sense regles. “Des de fa anys, diu l'autor, a Occident, estem vivint una crisi en l'espai polític institucional”. La població es reconeix menys en la representació dels governs i en les maneres de fer dels polítics. Hi ha, a la vegada, una multiplicació de resistències, d'autoorganització i de lluita per la distribució del poder. Sembla emergir la voluntat de la democràcia directa en diversos països diferents. La democràcia (directa), que significa el poder del poble, és diferent de la democràcia parlamentària, que és una delegació electoral de quatre anys.

“El poder és el nus central en la gestió de l'espai polític, jeràrquic o no”. El poder coercitiu o dominació, però, és un cas particular; és la relació comandament-obediència. El poder no coercitiu no reconeix aquesta relació. Fins a la implantació de l'agricultura, es refusava l'Estat i la dominació.

El cap amerindi era un pacificador. La situació era la societat contra el treball i l'economia. La majoria d'humans no es dedica a la producció per a mercats anònims de forma espontània. L'avidesa dels estats absolutistes en monetitzar els impostos valorant el capital i el treball

defineix l'estat-nació occidental. L'antropologia mostra que les societats sense estat, formades per caçadors i recol·lectors, era un mite, el del salvatge condemnat a una existència quasi animal.

Els estudis antropològics del segle XX sobre caçadors i recol·lectors indiquen una mitjana de tres a cinc hores diàries de producció alimentària necessària per treballador adult. Per tant, és un mite, el del salvatge condemnat a una existència animal. Era una societat amb abundància suficient. L'ésser humà primitiu és aliè a l'esperit emprenedor i al treball assalariat. El guany no li interessa. Si la producció és suficient, el treball es pot aturar. A diferència de les societats occidentals estatals, no es viu per produir, sinó que es produeix per viure. La gent treballa temps breus i de baixa intensitat. No hi ha el concepte de temporada de vida i de treball.

En grec i en llatí, treball significava esforç, fatiga, pena, sofriment... Els *inuit* (traduït com “humanitat”) són un grup d'esquimals que viuen de la caça de foques, morses i balenes. El desplaçament els porta a viure en iglús. La seva organització és la solidaritat entre pobles. La generositat és el treballar pel sosteniment de la comunitat. Però el progrés de

la societat occidental ha estat una tragèdia per la seva escolarització forçada, la pèrdua de la llengua nativa, el sedentarisme obligat o el decomís del rens, que han obligat el pastor-caçador a convertir-se en obrer-miner o en camperol.

L'*Àrtic negre*, de Matteo Meschiari, parla de la modificació de les cases, destruint la cultura inuit (de les regions àrtiques d'Amèrica del Nord), la sami (del nord d'Europa) i els iroquesos (del sud del Canadà) per implantar el model dels colonitzadors.

El seu funcionament es basa en els conceptes de donar, rebre i tornar. De totes maneres, al segle XX, les reserves han permès retornar a certes tradicions. Però val la pena ser cap en les comunitats sense estat? El cap rep el reconeixement i això augmenta el seu narcisisme, però ha de donar el que li demanen. Els poders estan separats però segueixen existint. En les societats sense estat, el cap és un servent que viu del seu ego.

L'autor ha tractat de desconstruir el mite de la universalitat de la dominació en el món en què vivim, com una construcció cultural específica. El sistema tracta de la creació de relacions entre els humans, els animals i la natura.

STOID, ANDREA

Los sin estado.

Madrid: Enclave de libros, 2021.

ISBN: 978-84-122182-2-0

140 pàg.

Aquest llibre el trobareu al
Centre de Documentació
Cooperativa

Fundació
ROCA GALÈS
CATALUNYA

Ara fa quaranta anys

Armand Vilaplana

Historiador i expresident de FESALC

A. GUTIÉRREZ | CC-BY-3.0

Tugssal és una de les Societats Anònimes Laborals (SAL) emblemàtiques.

El mes de juny passat, el dia 19 concretament, va fer quaranta anys de la fundació de la Federació de Societats Anònimes Laborals de Catalunya (FESALC). Era el primer pas unitari per a l'organització de les primeres SAL (Societats Anònimes Laborals), resposta en positiu a la crisi econòmica que van fer les treballadores i els treballadors durant la transició espanyola a la democràcia.

Cal recordar que fins l'any 1977, el grup social més decisiu de l'antifranquisme eren els sindicats democràtics, i CC.OO. el més destacat. Aquests van marcar el procés de la transició fins al 1977 i, després assumint només el paper sindical, canalitzarien la lluita sindical cap a la defensa dels llocs de treball que la crisi econòmica internacional, que significà la fi del petroli barat, posava en risc de fer desaparèixer en la feble economia post-franquista.

Una bona part d'aquesta lluita sindical s'inclinà per la creació de SAL, a partir del mètode de la compra d'empreses en dificultats econòmiques. Això va acabar generant un nou sector identificat com a economia social i clarament identificat amb els valors del cooperativisme de Rochdale i la democràcia econòmica.

Les peripècies d'aquests quaranta anys són moltes i potser caldrà explicar-les en altre moment. Ara per ara, crec interes-

sant destacar el perquè i el com d'aquest procés, per posar en valor el fet històric en la realitat actual.

El perquè queda resumit en la necessitat que tenien els treballadors de tenir feina, per tant, salvar llocs de treball era l'objectiu principal. El com va ser aprofitant les eines disponibles, una de les quals va ser la lluita sindical antifranquista apresada a partir dels anys seixanta i transmesa a noves joves generacions de treballadores i treballadors. L'altra va ser l'aprofitament de les mateixes estructures franquistes, canviant les seves finalitats; això va ser l'ús del poc conegut Fondo Nacional de Protección al Trabajo, que facilitava crèdits personals a treballadors per participar o fer cooperatives, i per una fórmula desconeguda anomenada societat laboral.

Aquestes eines, més la ideologia solidària i comunitària del moment històric, van fer que la lluita davant les dificultats i la intel·ligència per cercar el millor resultat pràctic possible, donés lloc a la creació del moviment SAL.

No cal fer extrapolacions al moment actual, però no puc estar de dir-me que la suma de la lluita per un objectiu, encara que és difícil, més la intel·ligència política, dona sempre un avenç social. Si més no, això expliquen els llibres d'història, i aquesta experiència de fa quaranta anys, les SAL i la FESALC.

Som representativitat

→ Participació

Visibilitat

→ Enfortiment i creació

Sectors

→ Territori

Economies feministes

**Cooperatives
de Treball**

Federació de Cooperatives
de Treball de Catalunya
Premià 15, 1ª planta. 08014 Barcelona
Tel: 93 318 81 62 - Fax: 93 302 18 85

cooperativest treball.coop

Arriba la **retribució flexible** a l'economia social i solidària i tercer sector

Disposa de més
amb el mateix salari
contractant despeses
del dia a dia

TANDEMGO
by TANDEM SOCIAL

Promou
e/s economia social

Generalitat de Catalunya
Departament d'Empreses i Treball

Finança:
DEPE

Vols provar la plataforma sense cost? Contacta'ns!
tandemgo.coop

POQUES SUBSCRIPCIONS

MOLTES SUBSCRIPCIONS

SOM MÉS FORTES QUE LA CENSURA

Defensem el català de les urpes de l'extrema dreta.
Fes un 2x1 en revistes en català. Una subscripció per a tu
i una per a una entitat dels Països Catalans.

noalacensura.cat